

משנה

המשנה מבארת את ההבדלים בין מנחה הנקראת מנחת מרחשת לבין מנחת מחבת: **האומר הרי עלי להביא מנחה הנעשית במחבת, לא יביא במרחשת**, משום שמנחות שונות הן, ואין יוצא בזה ידי חובת נדרו. והאומר שיביא מנחה הנעשית במרחשת, לא יביא במחבת ואם יביא לא יצא ידי חובתו. מבארת המשנה: **מה ההבדל בין מחבת למרחשת, מרחשת יש לה כפיסו אבל מחבת אין לה כפיסו, דברי רבי יוסי הגלילי. רבי חנינא בן גמליאל אומר, מרחשת עמוקה ומעשיה של המנחה הנאפית בה רוחשין (רבי) – מאחר שהעיסה עבה הרי השמן מקובץ במקום אחד וכאשר מניח את אצבעו עליה, השמן רוחש ומתנועע ונד בתוכה, אבל מחבת צפה – אין לשולי הכלי עומק ומעשיה של המנחה הנאפית בה קשין, מאחר שהעיסה מתפזרת על פני כולה ונעשית דקה וקשה.**

נמרא

הגמרא מבררת את טעמו של רבי יוסי: **מאי מעמא דרבי יוסי שפירש שהחילוק הוא שלמרחשת יש כיסוי ולמחבת אין. אילימא משום שהבין ממשמעות לשון מרחשת דאתיא ארחושי הלב – על עון הרהורי עבירה שבלב המכוסה, ומשום שמשמעות הלשון 'רחש' הוא רחשי הלב, בדבתיב (תהלים מ ב) שאמר המשורר בתחילת שירו, 'רחש לבי דבר טוב', כלומר שליבו נע והתערער בו הרצון לשורר ולשבת, הרי שלשון רחש נאמרה על מחשבות הלב, ומשום כך מנחה זו באה כשהיא מכוסה, שבאה על רחשי הלב דהיינו הרהורי עבירה. ומחבת אינה מכוסה משום דאתיא אמחבואי הפה – על עון שנעשה בפה, כדיבור רכילות שהוא בגלוי, שנעשה על ידי גילוי השיניים בעת הדיבור, כדאמר ר' אינשי מנכה נבוחי – שקול היוצא מהפה הוא כנביחה, והרי שלשון זו נאמרת על דברים הגלויים. אמא איפכא, מחבת יש לה כיסוי משום דאתיא אמחבואי הלב דבתיב (בראשית לא ב) שכאשר ברח יעקב אבינו מבית לבן לאחר שעבד שם עשרים שנה בנישוי וצאנו, רדף אחריו לבן ושאלו למה נחבאת לברוח, הרי שלשון זו של מחבת מורה על דבר שאינו גלוי, ומרחשת אין לה כיסוי משום דאתיא ארחושי בדאמרי אינשי על אדם שפתינו נעות וקולו אינו נשמע הנה מרחשן שיפתותיה – שהיו שפתותיו רוחשות.**

מבארת הגמרא: **אלא, אין להכריע מצד הלשון מהו טעמו של רבי יוסי, ומה שפירש כן, גמרא גמירי לה – כך קיבל מרבותיו.** שנינו במשנה: **רבי חנינא בן גמליאל אומר כו' מרחשת עמוקה ומעשיה רוחשין, מחבת צפה ומעשיה קשין.** הגמרא מבארת את טעמו של רבי חנינא בן גמליאל: **המקור לכך שמרחשת היא עמוקה, דבתיב (ויקרא טו ז) 'וכל נעשה במרחשת, ומשמע שהמנחה נעשית בתוכה, והמקור לכך שמחבת צפה ואינה עמוקה, דבתיב (שם) 'על מחבת, ובאמר מעליה ולא בתוכה, ומשום שאין לה עומק.**

הגמרא דנה באומר הרי עלי מרחשת: **תנו רבנן, בית שמאי אומרים, האומר 'הרי עלי מרחשת', ולא אמר 'במרחשת' שהיה משמע שנודר מנחה הנעשית במרחשת, נדרו יהא מונה עד שיביא אל'הו, ואין ביכולתו לצאת ידי חובת נדרו. ומשום שמשפךא להו לבית שמאי על השמות הללו, 'מחבת' ו'מרחשת', אי על שום כלי נקראו – שמנחת מחבת קרויה כן מחמת הכלי ששמו מחבת, וכן מנחת מרחשת קרויה כך רק מחמת הכלי ששמו מרחשת, ולפי זה כיון שאמר הרי עלי 'מרחשת', לא התנדב מנחה כלל אלא לכלי ששמו מרחשת, ועליו להביא כלי מרחשת, או שנקראו כן המנחות על שום מעשיהן, שמרחשת נעשית רוחשת ומחבת מעשיה קשין, ואלו שמות המנחות עצמן, ועליו להביא מנחה הנקראת מרחשת, ומכיון שהוא ספק אינו יכול לצאת ידי נדרו ויחננו עד שיבוא אליהו ויפשוט את הספק. ובית הלל אומרים, אין בזה ספק, משום שידוע שבלי היה במקדש ומרחשת שמה. ומתארים בית הלל את מראהו: **ודומה כמין פלפום עמוק, שהוא כלי בעל שני ראשים חדים וכפופים, ובקרקעית כלי זה היו גומות, וכשהצק מונה בתוכו הוא דומה****

כמין תפוחי החרתים וכמין פלופי היוונים, מחמת הגומות שבחן הבצק נכנס.

ראיה נוספת מביאים בית הלל שהכלים עצמם קרויים כך: **ואומר (ויקרא טו ז) 'וכל נעשה במרחשת ועל מחבת, אלמא מההבדל בלשון הכתוב, שלגבי מרחשת כתוב 'במרחשת, ולגבי מחבת כתוב 'על', שעל שום הכלים נקראו כך ולא על שום מעשיהם שהם המנחות.**

משנה

המשנה דנה איזה סוג אפיה נקראת מנחת מאפה שיצא בה ידי חובתו: **האומר הרי עלי מנחה הנעשית בתנור, לא יביא מאפה הנעשה בכופה שהוא כתנור קטן שיש בו מקום להנחת קדירה אחת, ולא מאפה הנעשה על רעפים חמות, ולא מאפה הנעשה בידרות של הערביים.**

דעה החולקת על הדין הראשון: **רבי יהודה אומר, המתחייב להביא מנחה בתנור, אם רצה הרי הוא מביא מאפה הנעשה בכופה, שאף כופח מין תנור הוא.**

מחלוקת נוספת בענין המתחייב מנחת מאפה: **האומר הרי עלי מנחת מאפה הבאה מעישרון סולת שעושים ממנו עשרה לחמים, לא יביא מחצה חלות ומחצה רקיין אלא או עשר חלות או עשרה רקיין. רבי שמעון מתיר להביא מחצה חלות ומחצה רקיין מפני שהוא קרפן אחד הכולל את שני המינים יחד.**

נמרא

הגמרא מבררת את טעמי מחלוקתם של רבי יהודה ורבי שמעון: **תנו רבנן, נאמר (ויקרא בד) 'וכי תקרב קרבן מנחה מאפה תנור' למדנו מכך שדווקא מאפה תנור עליו להביא ולא מאפה כופה, ולא מאפה רעפים, ולא מאפה יורות הערביים. רבי יהודה אומר, מכך שכתוב 'תנור' 'תנור' שני פעמים יש לנו לרבות ולהכשיר אף מאפה כופה. רבי שמעון אומר, מה שנאמר 'תנור' 'תנור' שני פעמים, אחד ללמדנו שתהא אפיתן בתנור ולא בשאר אפיות, ואחד שיהא הקדישן בתנור – שהתנור הוא המקדש, ונמצא שאין מקור ללמוד ולהכשיר מאפה כופח.**

מקשה הגמרא: **ומי אית ליה לרבי שמעון האי סברא שהתנור הוא המקדש את המנחות, והתנן (להלן טז ג), רבי שמעון אומר, לעולם הוי רגיל לומר, שתי הלחם ולחם הפנים כשרות לאפיות בעוזה וכשרות בבית פאני, שהיא החומה הנמצאת מחוץ לעזרה. הרי מוכח שאין התנור מקדש את המנחות, שאם היה מקדש, היו המנחות נפסלות מדין 'יוצא' משום שהן בחוץ לאחר שנאפו בתנור ככל דבר שהתקדש בקדושת הגוף.**

ישוב אחר לכפילות של התיבה תנור לרבי שמעון. מיישבת הגמרא: **אמר רבא, אימא שהפעם השניה שנאמר בתורה תנור, באה ללמדנו שיהא הקדישן לשום תנור – שבתחילת הקדש הסולת למנחה, יאמר שהוא מקדישה על מנת שתיאפה בתנור.**

שנינו במשנה: **הרי עלי מנחת מאפה לא יביא מחצה (וכו') חלות ומחצה רקיין. רבי שמעון מתיר מפני שהוא קרבן אחד.**

ברייתא הדורשת בענין המתנדב מנחת מאפה: **תנו רבנן, נאמר לגבי קרבן מנחת מאפה תנור (ויקרא ב א) 'וכי תקריב קרבן מנחה מאפה תנור' ונדרש מכך, שמנחה זו אינה חובה עליך להביא אלא בשפתקריב לעשות דבר הרשות – כשתרצה לעשות דבר מדעתך ומרצונך, הבא קרבן מנחה זו.**

מביאה הברייתא את המחלוקת שבמשנתנו ומוסיפה לדרוש טעמי מחלוקתם ומנין למדים כן: **אמר רבי יהודה, מנין לאדם האומר הרי עלי מנחת מאפה, שלא יביא את עשר לחמיה מחצה חלות ומחצה רקיין, תלמוד לומר 'וכי תקרב קרבן מנחה, ומכך שנאמר קרבן בלשון יחיד יש ללמוד, קרבן אחד אמרתי לך ולא שנים ושלושה קרבנות, וכאשר מביא מנחה זו משני מינים הרי היא כשני קרבנות. אמר לו רבי שמעון לרבי יהודה,**

מחלוקת נוספת: רבי חנינא כגון הפהנים אומר, כשט"ז בניסן חל בשבת היה העומר נקצר ביחיד – על ידי אדם יחיד, ובמגל – כלי קצירה אחד, ובקופה אחת שבה היו מניחים את השעורים. ופחול, היה העומר נקצר בשלשה בני אדם, והיו מניחים את השעורים בשלש קופות, וקוצרים אותו בשלש מגלות. והכמים אומרים, אחד שבת ואחד חול היה העומר נקצר בשלשה בני אדם, ומניחים את השעורים בשלש קופות, וקוצרים אותו בשלש מגלות.

גמרא

שנינו במשנה: רבי ישמעאל אומר, העומר היה בא בשבת משלש סאים, ובחול מחמש, וחכמים אומרים, אחד בשבת ואחד בחול משלש היה בא. שואלת הגמרא: בשלש – מובן שרפנן קא קברי – סוברים שעשרון קמח שעורים מובחר, בשלשה סאין אתי – משלש סאים של שעורים הוא בא, שמנפים אותם היטב והעשרון היוצא מהם הוא מובחר, ולא שנא פחול ולא שנא בשבת – ולכן אין חילוק בין חול לשבת, ולעולם מביאים את העומר משלש סאים שעורים. אלא רבי ישמעאל מאי קסבר – מה הוא סובר, אי קסבר – אם הוא סובר שעשרון קמח שעורים מובחר לא אתי – אינו בא אלא מהמשלש סאים שעורים, אם כן אפילו בשבת נמי – גם יביאו את העומר מחמש סאים. ואי – ואם הוא סובר שעשרון סולת מובחר משלש אתי – בא משלש סאים, אפילו פחול נמי – גם יביאו את העומר משלש סאים.

מתרצת הגמרא: אמר רבא, קסבר רבי ישמעאל, עשרון מובחר בלא מירחא – בלי טירחה וניפוי רב, אתי מהמשלש – בא מחמש סאים, שמתוך כמות של חמש סאים ניתן למצוא בקלות עשרון מובחר ביותר ואין צורך לטרוח ולנפות הרבה, אולם במירחא – כאשר טורחים ומנפים היטב את השעורים, אתי משלש – יכולים להביא עשרון מובחר גם משלש סאים. ולכן, פחול מירתינן – מביאים את העומר מהמשלש סאים של שעורים, דהכי שביחא מילתא – לפי שכן הדבר משובח, שעשרון העומר נמצא מובחר יותר, שמנפה מעט מכל סאה ונטול את הסולת הודק שיוצא ראשון. אולם בשבת בא העומר משלש סאים, לפי שמוכב שירבה בחילול שבת במלאכה אחת, והיינו בהקדחה – ניפוי, שמנפה את שלשת הסאים הרבה פעמים, כדי שיצא מהם עשרון מובחר, ואל ירבה חילול שבת במלאכות הרבה, כלומר שלא יביא חמש סאים, שאז יצטרך להרבות במלאכות נוספות, שיקצרו ויזרה ויברור ויטחון ויירקד סאתיים נוספים.

הגמרא מביאה שיש תנא נוסף שסובר כרבי ישמעאל: אמר רבה, רבי ישמעאל במשנתינו, ורבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה המובא להלן, אמרו דבר אחד, דתניא בברייתא, ארבעה עשר בניסן, שהוא יום הקרבת קרבן פסח, שחל להיות בשבת, מפשיט את קרבן הפסח מרגליו האחריות עד חתוה, שדי כד כדו להוציא את אימוריו ולהקטירם, אך אינו מפשיט את כל עור הבהמה כדי שתהיה ראויה לאכילה, אלא מניחה בעודה מופשטת עד החזה עד הלילה, ובלילה, לאחר צאת השבת, ממשיך ומפשיט את כולה, דברי רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה. והכמים אומרים שממשיך להפשיט עד שפשיט את עור הקרבן כולו בשבת. מי (וכי) לא אמר רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה היום לגבי הפשטת קרבן פסח, שאפילו שמתר לחלל השבת, מכל מקום, כל היבא דאפשר – היכן שהדבר אפשרי, לא מרחינן בעשייתם, ולכן מפשיטים את עור הקרבן רק עד החזה, שהפשטה זאת מוכרחת היא כדי להקטיר את אימורי הבהמה, אך את יתר העור שאפשר להפשיט בלילה לאחר צאת השבת, אין טורחים ומפשיטים בשבת, הקא נמי לגבי העומר, ביון דאפשר להביאו משלש סאים שעורים בלבד, לא מרחינן, ואין מביאים מחמש סאים. וכמו כן, רבי ישמעאל הסובר שמביאים רק שלש סאים שעורים, יסבור לגבי הפשטת קרבן פסח בשבת שאין מפשיטים אותו כי אם עד החזה.

מקשה הגמרא: מפאי ששיטה אחת הם, דלמא – שמה יש לומר שעד כאן לא אמר רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה היום בשבת, אלא משום דליבא – אין ביון קדשים אם ינהג כן, אכל היום לגבי הפשטת הפסח דאיבא – שיש ביון קדשים אם הבהמה תהיה מופשטת עד החזה עד הלילה, שנראית כנבילה,

וכי נאמר בענין מנחת מאפה קרבן קרבן שני פעמים אחד לחלות ואחד לרקיקין, והלא לא נאמר אלא קרבן אחד, ואף על פי כן נאמר בו שני מינים, חלות ורקיקין, מוכח ששני המינים נקראים קרבן אחד, ומעתה, אם רצה להביא חלות, מביא חלות, ואם רצה להביא רקיקין, מביא רקיקין, ואף כאשר רצה להביא מחצה חלות ומחצה רקיקין, מביא מחצה חלות ומחצה רקיקין, הרי הוא בולל – לאחר אפיייתן חותכן ומפררן עד שחזורות להיות סולת כמו שהיו לפני האפיה ואחר כך בולל את החלות והרקיקים יחד בשמן וקומץ משניהם ואם קמץ ועלה פירו מאחד על שניהם, יצא. הגמרא מביאה דעה נוספת: רבי יוסי בר רבי יהודה אומר, מנין לאומר תרי עלי מנחת מאפה, שלא יביא מחצה חלות ומחצה רקיקין, תלמוד לומר (ויקרא טו ט) 'וכל מנחה אשר תאפה בתנור וכל נעשה במרחשת ועל מחבת לבהן המקריב אותה לו תהיה וכל מנחה בלולה בשמן וחרבה לכל בני אהרן תהיה איש באחיו, ולמדנו מכך מה 'וכל האמור למטה – בסופו של הפסוק לגבי מנחות מרחשת ומחבת וכן לגבי מנחה בלולה בשמן ומנחה חריבה, לא באה לכלול אותן יחד לומר שניתן להביא מחצה מזו ומחצה מזו, אלא שני מינין חלוקין הם, אף 'וכל האמור למעלה בתחילת הפסוק בענין מאפה תנור הבאה מחלות ורקיקין, שהן שני מינין חלוקין ואינו יכול להביא מחצה מאלו ומחצה מאלו. מקשה הגמרא: ורבי יהודה, כיצד יתירך, והרי שפיר קאמר רבי שמעון שממה שנאמר רק פעם אחת קרבן משמע שקרבן אחד הוא. מתרצת הגמרא: אמר לך רבי יהודה, ביון דדתיב 'בשמן' 'בשמן', כמאן דדתיב קרבן קרבן דמי, ומשום שכפילות זו מפסיקה בין המינים של חלות ורקיקים ללמדנו שאינם באים יחד, אלא או חלות או רקיקים.

שואלת הגמרא: ורבי שמעון, מדוע אינו מודה לכך שכפילות זו של תיבת 'בשמן' הרי היא ככפילות תיבת 'קרבן'. מיישבת הגמרא: כפילות זו של תיבת בשמן נצרכת היא, שכן אי לא דתיב בשמן בשמן, הוה אמינא שעליו להביא דווקא מחצה חלות ומחצה רקיקין, משום שאין הפסוק חל על חלות ורקיקים, אכל חלות להודייתו ורקיקין להודייתו איבא לא, קא משמע בין הפסוק שכפל את תיבת 'בשמן' שני פעמים והפסיק בתיבת 'בשמן' לן המינים, שיכול להביא באחד משלשה אופנים, חלות לבד, רקיקין לבד, או מחצה מאלו ומחצה מאלו, ולא באה כפילות זו לחלקם לשני קרבנות. שואלת הגמרא: רבי יוסי ברבי יהודה היינו אנוה שלדעת שניהם לא יביא מחצה חלות ומחצה רקיקין, ומה החילוק בין דעתם. מבארת הגמרא: איבא פינייהו דאי עבר – שאם הביא מחצה חלות ומחצה רקיקין האם יצא ידי חובתו, שלדעת רבי יהודה שלמד את שיטתו ממה שנאמר קרבן אחד, יצא, ולרבי יוסי שלמד מהדמיון למנחות בלולה וחרבה, לא יצא.

הדרן עלך כל המנחות

פרק ששי – רבי ישמעאל

הפרק שלפנינו עוסק בקרבן העומר. נאמר בתורה (ויקרא כג י טז) והבאתם את עמר ראשית קצירכם אל הפהן. והניף את העומר לפני ה' לרצנכם ממחרת השבת יניפנו הפהן וגו'. ולחם וקלי וברמל לא תאכלו עד עצם היום הזה עד הביאכם את קרבן אלהיכם וגו'. בפסוקים אלו מלמדת התורה על קרבן העומר שהיו מקריבים כל שנה בט"ז ניסן למחרת חג ראשון של פסח, וקודם הקרבת קרבן זה היה אסור לאכול מתבואה חדשה.

משנה

המשנה שלפנינו מביאה דינים לגבי קצירת העומר, שיש תנאים האומרים שיש בהם חילוק בין שבת לימות החול: רבי ישמעאל אומר, קרבן העומר היה בא בשבת (כשחל ט"ז בניסן בשבת) משלש סאין של שעורים שהיו קוצרים ומנפים אותם בנפה, כדי שיצא מהם עשרון מובחר של קמח שאותו היו מקריבים. ופחול היו מביאים את קרבן העומר מהמשלש סאים של שעורים. והכמים אומרים, אחד שבת ואחד חול – בין כשחל בשבת ובין כשחל בחול, משלש סאים היה בא.